

Carine Ulin, echtgenote van schipper-reder Marnix Verleene, mag dan wel de ENIGE moderne Vlaamse visserin worden, zij is niet de EERSTE. Zoals wij het al schreven: ze werd daarin voorafgegaan door Liliane Saudemont die zich in de jaren vijftig via slinkse wegen als Leon liet aanmonsteren. Daarom ook dachten we dat Carine de eerste Vlaamse vrouw was die het via de wettelijk geregelde en officiële erkende weg zou doen; dat zij de eerste visserin met een monsterboek zou zijn.

Blijkt nu dat wij VERKEERD dachten.

Zoektocht naar het zee'mans'carriere van Liliane Saudemont

NADAT WE HET artikel over *Carine Verleene* en *Liliane Saudemont* gepubliceerd hadden, kregen we een lezersbrief van oud-fotoreporter *Ceuppens* uit Brussel. In 1961 was hij naar de kust afgezakt om een reportage over visserin *Liliane Saudemont* te maken. Een mislukte onderneming, want Liliane liet de man doelloos op de kaai staan, terwijl ze zelve ongefotografeerd het zeegat koos. In een zeldzaam moment van helderheid plaatsten we een oproep achter *Ceuppens'* brief. Daarin deelden we de lezers mee dat *Liliane Saudemont* wel een slinkse visserspoging ondernomen had in 1955, maar dat we maar moeilijk konden geloven dat ze zich ook nog in 1961 als Leon in de visserij kon infiltreren. Met andere woorden: als *Saudemont* jaren lang ter visserij getrokken was, dan moest dat wel officieel gebeurd zijn. Wij stelden dus de vraag: is *Liliane* de eerste Vlaamse visserin met een monsterboek of is het *Carine*?

We kregen de ene reactie na de andere. We trokken dus onze stoute schoenen aan en liepen langs bij de nazaten van *Free Wolle*, *Arsène Blondé* en *Katterogge*.

HET VISSERIJBLAD WAS hier nog niet goed buiten of daar ging de telefoon al: 'Pas op', zo zegde ons een snellezer. 'In vroegere tijden moesten kustvissers niet aangemonsterd worden. Carine kan wel degelijk de eerste visserin met een monsterboek zijn... maar het is tegelijk ook mogelijk dat Liliane Saudemont zonder aangemonsterd te worden vele jaren ter kustvisserij gevaren is.'

Dat is het soort informatie waarvan een journalist de krul krijgt, want de zaak wordt er alleen maar moeilijker door. Heimelijk hoopten we dat onze eerste informant er glad naast zat. Maar wat bleek? Helemaal fout was hij niet,

want toen wij het ondoordringelijke HVB-archief indoken, viel ons oog op een verslag, waarin we de volgende zin lazen: 'De inschrijving in de monsterrol is voor de kleine, de maar met 1 à 2 man bezette kustboot, niet voorgeschreven.' (1) Onduidelijk is echter wanneer de auteur (ene Dr. *Freuherr von schoen*, attaché bij het Duitse Gezantschap te Brussel) die situatie beschrijft, want dat staat nergens te lezen. Dat het lang geleden is, is een feit want de jaartallen die in de tekst voorkomen gaan slechts tot 1910.

Was het in de jaren vijftig dan nog de

Heeft elke eeuw dan zijn eigen Vlaamse visserin? Zal Carine Verleene - Ulin de vrouw van de XXIste eeuw zijn, zoals Liliane Saudemont de eerste van de XXste eeuw was? (foto gw)

regel dat kleine kustbootjes onbe-
monsterd ter visserij trokken? 'Bijlange
niet', zo zegden ons alle kustvissers,
'Wijzelf hebben altijd al een mon-
sterboek gehad en onze vaders ook. We
zullen hier niet zeggen dat er nooit eens
iemand "ongemonsterd" aan boord
gestapt is, maar wie in de jaren zestig
regelmatig gevaren heeft moet een mon-
sterboek gehad hebben, dat kan haast
niet anders.'

Klare taal zoals we dat van de boot-

jessjowers gewoon zijn. Maar we zaten nog maar aan het begin van een boeiende zoektocht in de recente Oostendse visserijgeschiedenis.

Een nazaat van Free Wolle

En opeens was het hek van de dam. We kregen het ene bericht na het andere op ons behulpzame antwoordapparaat. De jonge Oostendse kustvisser Jurgen Vanderwal belde ons op: *'Ik heb hier een stamboom liggen en daarin staat iets over Liliane Saudemont dat jullie zeker zal interesseren.'* Ook al omdat een visser-met-stamboom uitermate onze nieuwsgierigheid prikkelde togen wij stante pede naar de Oostendse binnenstad. Het appartement dat wij daar betraden *'ademde'* de visserij: blijkt dat het niet alleen oud-schippers zijn die hun muren volop met visserij-attributen versieren; de jonge Jurgen (26) is dus duidelijk verknocht aan de zee en aan het vissersleven. Wie op zoek is naar een visser met liefde voor het vak, die vindt er alvast een in de Oostendse Romestraat.

De omslag van het lijvige stamboomboek wordt gesierd door een anker. *Jurgen* komt dan ook uit een groot vissersgeslacht. *Suzy Vanderwal* die de familiestamboom opmaakte zegt het met gezag: *'Zo vond ik dat mijn voorouders bijna negen generaties lang scheepstimmerlui en later vissers waren. Negen generaties geleden kwam een Vanderwal uit Nederland zich hier vestigen als weduwnaar met één kind. Dat kind werd de grondlegger voor alle Oostendse afstammelingen. Mijn overgrootvader bleek in 1911 op zee omgekomen te zijn. (...) Twee van zijn kinderen werden in de Ibis geplaatst en een van hen groeide op tot de zeer bekende Oostendse vissersfiguur Free Wolle.'* (2)

In het stamboomboek vinden we ook volop informatie over die *Frederik (Free)*

Vanderwal (Wolle) (1901 - 1972), een beroemde kapitein van de al even roemrijke Oostendse *Rode Vloot*. Zijn doodsprentje leert ons: *'Hij was een bekwaam en moedig visser die het van scheepsjongen bracht tot kapitein ter diepzevisserij.'* Moedig? Geen loze woorden, want in datzelfde stamboomboek vinden we verschillende berichten over reddingen die onder zijn leiding uitgevoerd werden (zie ook kaderstukje). De journalisten werden er zowaar lyrisch van. Een krantenbericht willen we u dan ook niet onthouden. Het visserijstoomschip *'Hendrik Conscience'* vist op 15 januari 1945 in de Ierse Zee. De oorlog woedt nog volop:

Op zoek naar Liliane Saudemont

Er zijn ongetwijfeld betere manieren om te weten te komen of/hoe Liliane Saudemont destijds in de visserij gereïd en gezeild heeft. Ook staat het buiten kijf dat het verslag bondiger kan weergegeven worden dan op de manier waarop we dat hieronder doen.

Maar wat u hieronder leest is wel de manier waarop we bewust dat soort reportages maken. Liever dan in archiefstukken naar de historische feiten te graven, zoeken we mensen op die zich iets herinneren, die Saudemont nog gezien hebben, die nog een vergeeld krantenknipsel bewaren dat naar de eerste visserin verwijst...

Het is ons, met andere woorden, niet in de eerste plaats om de correcte historische waarheid te doen, maar om de vertelling die we over die zoektocht kunnen maken.

Dat soort journalistiek is als het leven: niet waar we uitkomen is interessant, maar wel de weg die we afleggen.

'Rond den middag werd de bemanning opgeschrikt door een donderende ontploffing en in de verte ontwaarde zij geweldige rookwolken, waartusschen vuurroode vlammentongen ten hemel stegen.

Een schip in nood!

Dadelijk gaf de kapitein bevel de netten in te trekken. De machines gingen op vollen stoom en in razende snelheid werd koers gezet naar de plaats van het onheil.

De Engelsche tanker "Majo" was door een duikboot getorpedeerd. De zee scheen in vuur en vlam op te gaan en door de dikzwarte rookwolken scheen het onmogelijk een weg te banen om de in nood verkeerdende manschappen op te pikken.

Vast besloten de menschenlevens te redden, stuurde de kapitein zijn schip door de rookende vlammenzee.

Daar ontwaarde hij de stuurlooze reddingboot; tot zinkens toe beladen met een veertigtal mannen aan boord. Het bootje kon slechts 28 man opnemen en om meer plaats te maken waren al de roeispanten en ander gerief over boord geworpen.

De kapitein, de dekofficieren en de andere leden van de bemanning werden allen gered en eens

De schipper die Liliane van boord haalde

Frederik Vanderwal wordt op 12 juli 1901 in Oostende geboren. Nadat vader Vanderwal in oktober 1911 in een storm aan zijn einde geraakt, komt Fredrik op Ibis, de kweekschool voor visserswezen, terecht.

Na WO I vaart hij ter koopvaardij en komt zodoende in Egypte, de Rode Zee, Zuid-Amerika en de Middellandse Zee terecht. Na zijn militaire dienst wordt hij een all-round visser. In 1927 verwerft hij zijn brevet van schipper ter zeevisserij. Geen enkele visgrond zal hem uiteindelijk nog vreemd zijn: Noordzee, Kanaal, Rockall, Fladen, IJsland, Spanje, Baren Eilanden, Witte Zee. Tegelijk wordt hij de bekendste schipper van

de NV Oostendse Reederij, de zgn. Roode Vloot, waarvoor hij jarenlang zou varen.

Op 27 september 1935 redt hij met de stoomtreiler O 161 *Transport* de 18 opvarenden van de zinkende Nederlandse motorlogger SCH 135 *Cornelia-Maria*. Op 21 september 1939 redt hij schipbreukelingen van de Engelse koopvaarder *S/S Truro*, slachtoffer van een Duitse U-boot. Op 15 januari 1945 redt hij weer 40 mensen (zie hiernaast).

Na de oorlog komt Free Wolle terug uit Engeland naar Oostende en voert o.a. , de O. 350, de O 391 en de O 305 (waarop hij Liliane, zich voordoend als Leon, ontdekt.) In 1952 vertrekt hij voor een tijd lang naar de West-Afrikaanse kust en instrueert daar meerdere Israëliische visserijbemanningen.

Op 20 december 1962 verliest hij, op weg naar de IJslandse visgronden, route die hij honderden keren aflegt, zijn schip, de stoomtreiler O 83 *'Prince de Liège'*, in een tragische samenloop van omstandigheden.

Hij overlijdt in Oostende op 13 september 1972.

aan boord van het Belgisch stoomschip galmden de uitgelaten vreugdeliederen van de geredde manschappen.' (3) Het is deze *Free Wolle* die in vrediger tijden ontdekte dat de jonge plaatsvervanger die hij aan boord van de O 305 '*Frans Musin*' kreeg niet *Leon Saudemont* heette maar *Liliane*.

Vrouw aan boord

Liliane Saudemont was toen niet aan haar proefstuk toe, zegt ons Jef Klausing (4): '*Liliane stamt uit een zeemansfamilie en was al van jongsaf aangetrokken door de zee. Na de bevrijding week de familie Saudemont uit naar Canada waar het geen ongewone zaak is dat vrouwen dienst nemen als zeeman. Ze begon daar als lichtmatroos op kleine scheepjes en bracht het er tot stuurman.*

Maar in Oostende, waar ze in december 1952 met haar familie terugkeerde, was er geen sprake meer van een meisje aan te monteren. Ze trok zelfs naar Antwerpen en Londen, maar nergens vond ze vaart. Ze wilde het nog eens wagen in Canada en met haar emigratiepapieren en haar zeemansboekje kon ze, als matroos vermomd, in Antwerpen aanmonteren op de Loekje Fjell, een Noors vaartuig.

Ze voer eerst naar Londen en Rotterdam en kwam op 28 oktober toe in Montreal. Haar emigratiepapieren waren niet helemaal in orde en toen de dokter vastgesteld had dat ze een meisje was, werd ze 28 dagen opgesloten. Daarna werd ze weer naar Antwerpen gestuurd.'

Weer in Oostende, probeerde ze het in de visserij. In 1955 kwam vader *Saudemont* bij de rederij '*Motorvisserij*' vragen of er geen plaats was voor zijn zoon *Leon*. Dat was niet het geval, maar naam en adres van de kandidaat werden genoteerd. Toen de O 305 '*François Musin*' van deze rederij enige tijd later wilde uitvaren en tevergeefs op een niet opdagende matroos wachtte, besloot men de onbekende *Leon Saudemont* in te schakelen. Ook omdat een schipper in geval van heirkraft een bemanningslid mag aanwerven zonder tussenkomst van de Waterschout, was dit voor *Liliane* (alias *Leon*) een buitenkans.

De O 305 verliet de haven. Toen men een half uur in zee was besloot schipper *Free Wolle* zijn papieren in orde te brengen. *Leon Saudemont* werd bij de kapitein ontboden. De nieuwe lichtmatroos kwam de schipper niet

onbekend voor. Hij herinnerde zich immers de foto's die naar aanleiding van haar koopvaardijavontuur verschenen waren. (5) Op de 'man' af stelde *Vanderwal* de vraag: '*Zijt gij Liliane Saudemont*' Toen de lichtmatroos weigerde te antwoorden, dreigde de kapitein ermee dat hij een lijfonderzoek zou uitvoeren. *Leon* bedenkte ervoor en gaf toe dat hij *Liliane* heette.

Onmiddellijk stelde schipper *Free* zich in verbinding met de rederij die bevel gaf onmiddellijk de steven te wenden. *Exit Liliane Saudemont*.

Dat *Liliane* het daarbij niet gelaten heeft blijkt al uit haar eigen woorden in Het Nieuwsblad van de Kust (18 december 1953): '*Als de gazetten maar niet teveel over mij schrijven, zie ik wel nog eens een kans om hier of daar aan boord te geraken! Intussen zal men het mij wettelijk wel toelaten!*'

Nazaat van Arsène Blondé en van Katterogge

Wie het kan weten is oud-visser *Carlo Beyen* (59). Hij begon in 1957 te varen op het kustvissersvaartuig O 39 '*Lucy Jenny*' van vader *Raphaël Beyen*, de ook al legendarische Oostendse visser *Katterogge*. (6) De jonge *Carlo* ontmoet de kustvissende *Liliane* meermaals als ze tijdens stilligperiodes samen gaan stempelen ('*Wij moesten haar aanspreken als Leo, ze stond daarop.*'). *Carlo Beyen*: '*Dat moet in 1958 of 1959 geweest zijn. Liliane werkte toen als matroos op een*

kustvissersvaartuig dat, zo denk ik me toch te herinneren eigendom van Maurice Pincket was, de O 21. Ik herinner me nog dat de schipper zeer tevreden over haar was. Ze hield de machinekamer tiptop in orde en ook het kookhuis werd heel netjes onderhouden. Op haar matrozenwerk viel evenmin iets aan te merken. Wees er maar zeker van: Liliane heeft een en ander afgevaaren in die tijd. Ik herinner me zelfs ook levendig dat wij op zee eens voorbij dat garnalenscheepje voeren en dat we Liliane daarop aan 't werk zagen.'

Of ze dan een monsterboekje had? *Beyen*: '*Ik zie niet in waarom zij er geen gehad zou hebben, wij hadden toch allemaal een monsterboek!*' '*Klopt*', zegt *Klausing*, '*Na haar avontuur op de O 305 tolereerde het Waterschoutsambt enige tijd dat ze meevoer ter kustvisserij, maar dat was voor Liliane niet voldoende. In 1961 behaalde ze aan de Oostendse stedelijke visserijschool John Bauwens het brevet van motorist ter zeevisserij 80 pk. En in 1962 haalde ze het certificaat van bekendheid met de wetten betreffende de navigatie. Vanaf 1961 kon ze dus rustig, zoals elk mannemens aan boord stappen.*'

Een zee'mans'carriere

Hoe het *Saudemont* verder vergaan is, weet oud-visser *Beyen* niet zo goed. Een en ander heeft ongetwijfeld te maken met een aanvaring die hijzelf op zee meemaakte en die hem zijn

Liliane Saudemont drinkt een 'export' in de herberg 't Baakhuus van Zwarte Maria (links).

levenlang zou tekenen: 'In 1967 komt ons schip in aanvaring met de Z 527. Ik houd er een enorme schrik aan over. Ik word zenuwziek en durf de zee niet meer op. Ik moet uit de visserij stappen. Erger nog: ik durf de straat niet meer op. Dertien jaar lang sluit ik me op. Dertien jaar lang durf ik mijn huis niet meer uit. Sindsdien ben ik een invalide.' Maar hij heeft wel de geruchten gehoord als zou Liliane Saudemont weer bij de koopvaardij beland zijn en daar uiteindelijk zelfs een mooie carrière gemaakt hebben. 'Ook dit klopt helemaal,' bevestigt ons Jef Klausning, 'Ze mocht dan wel alles in handen hebben om aan boord van de kustvaartuigen te werken, veel loopbaan zat daar niet in. En Liliane had wel ambities. Ze verliet dus de visserij en monsterte als matroos aan op Panamese en Canadese vrachtschepen. In Panama haalde ze met grote onderscheiding het brevet van tweede stuurman ter lange omvaart. Hierdoor mocht ze ook varen als kapitein ter kustvaart. Ze heeft daarna dan ook zee gekozen als kapitein van een Panamese cargo waarmee ze langs Franse en Spaanse kusten en in de Middellandse Zee voer.'

Flor Vandekerckhove

- (1) *Mitteilungen der Deutsches Seefischerei-Verein - Berlin NW 6 N°9* over 'De Belgische Zeevisscherij', gepubliceerd in *Contactblad* voor de Vrije Visserijschool Paster Pype, oktober 1994.
- (2) *De Zeewacht*, 18 november 1988.
- (3) *Het Laatste Nieuws*, 1 april 1946. In het stamboek Vanderwal staat ook een artikel dat leeraar R. Decler in het *Contactblad* van de P. Pypeschool over visserijkapitein Free Wolle schreef. In het stuk (waarvan de verschijningsdatum niet vermeld wordt) staat dat bij de redding helaas ook 28 manschappen omkwamen.
- (4) *Jef Klausning* ging samen met *John Hermans* (toentertijd hoofdredacteur van *Het Nieuwblad van de Kust*) *Liliane Saudemont* interviewen. Het verslag verscheen in *Het Nieuwsblad van de Kust* van 18 december 1953.
- (5) Vandaar ook dat *Liliane Saudemont* de aandacht vanwege de pers helemaal niet meer kon appreciëren. Zij had er alle belang bij uit de publiciteit te blijven. In het hierboven vermelde krantenartikel heet het zo: 'Maar als men haar wil fotograferen, wordt het heel wat moeilijker want dat wil zij hoegenaamd niet toelaten: zo zou iedereen haar erkennen voor het geval zij het nog eens zou willen proberen.' Hierdoor komt het dat de Brusselse fotograaf *Ceuppens* (zie lezersbrief in HVB I 1999) een blauwtje opliep.
- (6) *Carlo Beyen* zit ook diep geankerd in de visserij. Niet alleen was vader *Katterogge* een bekende oostendse visser-reder (O 39 *Lucy Jenny*, O 818 *Lucy Jenny II*, O 116). Zijn grootvader van moederszijde was kapitein *Arsène Blondé*, de medestichter van de *NV Oostendse Reederij*.

Carlo Beyen heeft het met eigen ogen gezien: Liliane was een visser zoals een ander. Op de foto van links naar rechts: Charles Rau, de toenmalige aalmoezenier, scheepsjongen Carlo Beyen, Raphael 'Katterogge' Beyen, Ronny Beyen en Lucienne Blondé.

VISVERWERKING

Pieters Visbedrijf palmt Zwitsers distributeur in

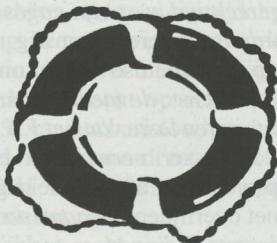
Het Brugse *Pieters Visbedrijf NV* heeft het Zwitserse *Alimer SA* uit de buurt van Genève overgenomen. *Alimer* is gespecialiseerd in de verkoop en distributie van verse en diepgevroren vis. *Alimer* werkt reeds sinds 1971. Het bedrijf haalde vorig jaar een omzet van 310 miljoen frank en stelt 17 mensen tewerk. De overname kadert in de groei-strategie van *Pieters*. Het grootste Belgische visbedrijf dringt nu ook door op de Zwitserse markt. De *Pieters Groep* heeft reeds dochterbedrijven in Frankrijk, Schotland, Noorwegen en belangrijke participaties in IJsland. De *Pieters Groep* realiseerde vorig jaar een geconsolideerde omzet die voor het eerst de vijf miljard frank overschreed (4,4 miljard in '97) en telt nu meer dan 600 werknemers, waarvan 333 in eigen land. Ruim een jaar geleden verkocht *Gilbert Pieters* zijn groei-bedrijf aan het Scandinavisch investeringsfonds *Industri Kapital*. Hij stapte uit het management, maar blijft adviseur van de raad van bestuur. *Industri Kapital* is de grootste aandeelhouder van het bedrijf.

De succesvolle groei van de *Pieters Groep* moet binnen een vijftal jaren naar een beursgang leiden. Een tijdstip dat toevallig (?) samenvalt met de 50ste verjaardag van de inrichting van een visatelier aan de Zeebrugse Tijdokstraat.

Jean-Marie Dedecker stapt in visrokerij

De Brugse *Visrokerij Alloo* is niet langer in handen van de Antwerpse zakenman *Johan Vets*. Via een management buy-out van de holding *Seaborn NV* kwam het visbedrijf terug in handen van *Franky Alloo*. Nationaal judocoach *Jean-Marie Dedecker* heeft een participatie van 45 procent genomen in de visrokerij. *Seaborn* is ook eigenaar van het handelsfonds (niet van de gebouwen) van het Zeebrugse visbedrijf *Christiaens-Kennemerland* dat geen enkele activiteit meer ontplooit van een klein bedrijf voor de productie van vissteaks in Normandië. *Franky Alloo* en zijn partner *Jean-Marie Dedecker* hebben nu de controle over alle visbelangen in de *Seaborn*-holding waarin *Jean-Marie Dedecker* sinds eind '97 bestuurder was net als de vorig jaar aan de kant geschoven gewezen vismijndirecteur *Freddy Pollet*. (gw)

COOPERATIEVE PRODUCENTENORGANISATIE

VLAAMSE VISSERSBOND

H. Baelskaai 27 te 8400 Oostende

Een jonge en dynamische ploeg staat voor U klaar om de belangen te verdedigen van de kleinste kotter tot de grootste bokker. Wij verdedigen zowel uw quota als uw belangen aan de vistrap. Ook de lonen van de vissers en de boekhouding van de reders nemen wij ter harte

Wenst u een woordje uitleg of wilt u weten wat u het zal kosten, neem dan gerust contact met ons op en vraag naar Christa of Liliane
Tel: 059 / 33 04 35 of fax naar 059 / 33 24 04